

Prof. dr hab. Elżbieta Jabłońska
dziedzina: sztuka
dyscyplina: sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
Katedra Rysunku
Wydział Sztuk Pięknych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja rozprawy doktorskiej pt. *Sztuka bliskości. Wizualne strategie.*
mgr Anny Włodarskiej - Zamiary sporządzona w związku z przewodem doktorskim w
dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
wszczętym przez Radę Naukową ds. stopni w Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku
w dniu 16 kwietnia 2019 roku.

Recenzja sporządzona zgodnie z uchwałą nr 26/2023 Rady Naukowej ds. stopni w Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, podjętą dnia 14 czerwca 2023 roku w sprawie powołania recenzentów_tek rozprawy doktorskiej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktory mgr Annie Włodarskiej – Zamiarze.

Podstawowe dane o kandydatce

Pani Anna Włodarska-Zamiara jest absolwentką Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, gdzie w roku 2015 ukończyła kierunek Krytyka Artystyczna i obroniła pracę magisterską stanowiącą podsumowanie studiów w Międzywydziałowym Instytucie Nauk o Sztuce. Przed podjęciem edukacji w gdańskiej ASP doktorantka studiowała również filozofię na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Kolejny etap swojego kształcenia rozpoczęła w roku 2017 w ramach Międzywydziałowych Środowiskowych Studiów Doktoranckich, które kontynuowała na macierzystej uczelni czego efektem jest przedłożona do recenzji rozprawa doktorska. Przedstawiona przez kandydatkę praca doktorska zatytułowana *Sztuka bliskości. Wizualne strategie.* powstała we współpracy z prof. dr hab. Janiną Rudnicką pełniącą obowiązki promotorki. W roku 2020 mgr Anna Włodarska – Zamiara rozpoczęła również studia podyplomowe na Uniwersytecie Gdańskim, na kierunku Skandynawistyka ze specjalności Filologia norweska. Od roku 2015 współpracuje jako dydaktyczka z ASP w Gdańsku, a od 2021 r. z Uniwersytetem Gdańskim (na kierunku Produkcja Audiowizualna).

Recenzja powstała w oparciu o materiały zawarte w dostarczonej dokumentacji, przygotowanej w wersji elektronicznej i w formie tradycyjnej, drukowanej, składającej się z :

- pracy teoretycznej;
- życiorysu i kalendarium;
- portfolio 2009 – 2023;
- udokumentowanej działalności 2006 – 2016;
- udokumentowanej działalności 2017– 2022;
- tekstów wizualnych varia;
- druków z cyklu zapiski codzienności, w tym: czas, czas zmienny czas w czasie zamknięty, czas nadziei czas zarazy I, czas nadziei czas zarazy II;
- materiałów audiowizualnych stanowiących dzieło doktorskie;
- wersji audio dysertacji doktorskiej.

W tym miejscu pragnę zaznaczyć, że całość dokumentacji, przy zachowaniu wszelkich wymagań proceduralnych, została przygotowana w formie oryginalnego druku autorskiego z wykorzystaniem interesującej, precyzyjnej oprawy introligatorskiej. Forma udostępnionych materiałów jest doskonałym uzupełnieniem podjętego przez doktorantkę tematu, zasługuje na najwyższe uznanie i może stanowić odrębne, pełnoprawne dzieło.

Działalność artystyczna, dydaktyczna i organizacyjna.

Anna Włodarska – Zamiara jest wyjątkowo aktywną artystką, która porusza się w szeroko rozumianym polu sztuki intermedialnej. Zakres jej zainteresowań, działań i kreatywnego uczestniczenia w sztuce jest bardzo rozległy, a jego początki wywodzą się z wieloletniego doświadczenia teatralnego. Z teatru poszukującego, który dotyka najważniejszych i najbardziej aktualnych problemów społecznych, redefiniuje swoją formę, podstawowe zasady funkcjonowania, a także relacje z publicznością, zwłaszcza w kontekście jej bezpośredniego zaangażowania. Swoje refleksje z obszaru praktyki teatralnej (*Byłam Jamsem Bondem teatru*, pisze autorka w swoim sprawozdaniu) wykorzystwała w pracy teoretycznej poświęconej analizie współczesnych strategii scenograficznych: *Scenografia jako performer*, która powstała pod kierunkiem badaczki teatru współczesnego prof. dr hab. Krystyny Duniec w Instytucie Sztuki Państwowej Akademii Nauk w Warszawie (Zakład Historii i Teorii Teatru). Uczestnicząc przez lata we współtworzeniu, z *pełnym oddaniem*, ponad dwudziestu spektakli, pracując w wielu miejscach i z wieloma osobami jako asystentka, druga reżyserka czy, jak sama określa *balansując na granicy sztuki i administracji*, artystka zdobyła doświadczenie i umiejętności, które poddając stosownej refleksji przeniosła w obszar sztuki. Z równie wielkim zaangażowaniem, entuzjazmem, a przede wszystkim wiedzą i kompetencjami, płynnie przesunęła swoje aktywności w pole sztuk wizualnych, praktyki performatywnej i działań wystawienniczych, gdzie przede wszystkim poddaje analizie relacje z odbiorcami i odbiorcami, szuka nowych kontekstów dla swoich działań, lokując je często w

obiegu poza instytucjonalnym i poza centrum, w przestrzeniach alternatywnych, często w mieszkaniach prywatnych.

Jak pisze w swoim artystycznym credo to *wyjście poza galerię jest dla mnie bardzo ważne, umożliwia jednocześnie pracę w przestrzeni i związanych z nią kontekstach*. Poddając przestrzeń swoim działaniom, a w pierwszej fazie namysłowi, autorka analizuje ich wzajemne wpływy, a podejmując relacje z lokalną społecznością kieruje uwagę w obszary kreacji i działań wspólnotowych. Ta *wiara* w zasadność kontaktu z publicznością, która przechodząc w tryb współdziałania porzuca bierność odbioru, skłania artystkę do *nieustannego weryfikowania swoich postaw i założeń*. Daje to obraz artystki wrażliwej choć nie spolegliwej, wnikliwej lecz nie drobiazgowej, czułej lecz nie czułościkowej. Artystki i badaczki zaangażowanej, która pracując w sferze symbolicznej szuka zarówno najlepszych rozwiązań wizualnych, formalnych czy metaforycznych, jak również ideowej genezy i adekwatnych uzasadnień teoretycznych. W polu namysłu teoretycznego świadomie i z poszanowaniem obu dyscyplin, sztuki i humanistyki, korzysta z aparatu naukowego nabytego w trakcie edukacji.

W dokumentacji przedstawionej przez mgr Annę Włodarską-Zamiarę znajdujemy bardzo dokładne podsumowanie jej działalności w polu sztuki, a także w obszarze organizacji i dydaktyki, które obejmuje okres od momentu podjęcia studiów w szkole doktorskiej, czyli od 2017 roku. W ciągu zaledwie 5 lat, pomimo wykluczenia z wielu aktywności wystawienniczych ze względu na wprowadzone w świecie obostrzenia pandemiczne, dorobek artystki jest wyjątkowo imponujący. Jest to: udział w 38 wystawach, 33 projektach badawczych, wygłoszenie 35 wykładów, w tym 15 na ASP w Gdańsku, zorganizowanie lub współorganizowanie 11 plenerów i wyjazdów edukacyjnych, współpraca z 28 instytucjami, stowarzyszeniami i fundacjami, przeprowadzenie lub zorganizowanie 62 zajęcia warsztatowe skierowane do dzieci, młodzieży, osób studiujących na akademii oraz senierek_rów, prowadzenie lub współprowadzenie 900 godzin zajęć dydaktycznych, a także zrealizowanie 270 godzin stażu doktoranckiego (dokładny wykaz zawarty w dokumentacji).

Projekty na które doktorantka zwróciła szczególną uwagę w swoim portfolio, to między innymi: spotkania, warsztaty i projekcje w ramach cyklu *Dotknij Teatru* realizowane na gdańskiej ASP (lata 2014-2017), happeningi wystawiennicze *Lepiej to już było* zrealizowane w Krakowie, Gdańsku, Lublinie, Białymstoku, Słupsku, Poznaniu i Szczecinie (lata 2016–2018), działania wystawienniczokrytyczne *RE-AKCJE* we współpracy z krakowską Akademią Sztuk Pięknych i Uniwersytetem Artystycznym w Poznaniu (od 2017 roku), warsztaty we współpracy z lokalnymi społecznościami m.in. w ramach Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Efemerycznej „Konteksty” w Sokołowsku oraz ogólnopolskie warsztaty dla dzieci i seniorów, autorski projekt teoretyczno-kreatywny „Wizualna strona teorii”, a także współpraca przy kilkudziesięciu spektaklach teatralnych, jako asystentka reżysera i dramaturżka, między innymi z: Janem Klata, Mają Kleczewską, Pawłem Łysakiem i Łukaszem Gajdzisem (lata 2005–2019).

Jej aktywność została doceniona i dwukrotnie uhonorowana nagrodą Ministra Kultury i Dziedzictwa

Narodowego za wybitne osiągnięcia artystyczne i naukowe (w latach 2013, 2014), a także stypendium Ministra Edukacji i Nauki dla Wybitnych Młodych Naukowców.

Rozprawa i dzieło doktorskie.

Ważny jest proces, stwierdza w jednym z podsumowań autorka wskazując tym samym na swoje konceptualne korzenie. Proces, kontekst, czas, przestrzeń, zaangażowanie, refleksja, strategia, narzędzia i metody, relacja, odbiorcy_ czynie i bliskość. To słowa, pod którymi ukryte są znaczące pokłady treści i historyczne punkty zwrotne w rozwoju sztuki, a także w zmieniających się formach jej postrzegania, interpretowania i odbioru. Trudno jest zamknąć ten rozległy obszar zagadnień konstruujących i zarazem dekonstruujących teorie sztuki jednak Anna Włodarska-Zamiara podejmuje się tego opracowując rozbudowaną formę swojej dysertacji. Przy użyciu aparatu naukowego, a także tak ważnej w jej praktyce intuicji, przeprowadza nas w sposób precyzyjny i logiczny przez intrygujący proces autorskiej interpretacji tych zjawisk.

Tytułowa *bliskość* towarzyszy mi od momentu otrzymania przesyłki zawierającej pracę i dokumentację. Początkowo to wynik zaciekawienia i wyjątkowej przyjemności obcowania z adresowaną do mnie przesyłką. Kiedy rozpakowuję, otwieram, rozwiązuję misternie przygotowany obiekt czuję rodzaj ekscytacji. Zanurzam się w bliskości coraz bardziej. Zaintrygowana zaglądam do każdego misternie przygotowanego pudełka i z uwagnością przeglądam umieszczone w trzech warstwach autorskie druki. Docieram ostatecznie do materiałów udostępnionych na przenośnej pamięci USB, a moje zadziwienie rośnie kiedy włączam pliki audio z nagraniem przez autorkę tekstem dysertacji. Ten wyjątkowo zaskakujący, a jednocześnie przemyślany zabieg powoduje, że odczuwam wyjątkową bliskość autorki. Spokojny, ciekawie brzmiący głos w akcie performatywnego czytania wypełnia moją prywatną przestrzeń. Czuję bliskość i dodatkowo szczególny rodzaj zaopiekowania, troski wychodzącej daleko poza konwencjonalność tradycyjnej, rzetelnie przygotowanej pracy doktorskiej, poza system ocen i oczywisty schemat akademickich recenzji. Słucham głosu autorki i delikatnie dotykam każdego z otrzymanych elementów. Jestem pod wrażeniem jej kreatywności i zaangażowania w proces przygotowania i złożenia materiału, wnikliwości z jaką pracowała już na etapie koncepcji. Zestaw materiałów to jak wspomniałam wcześniej odrębna, samoistna praca, w której każdy szczegół jest uzasadniony i potrzebny. W pracy teoretycznej, bo na niej koncentruję się przede wszystkim, przy każdym kończącym się rozdziale autorka zamieściła sugestię: *Jeśli tylko chcesz i możesz, zrób przerwę pomiędzy rozdziałami: przejdź się trochę lub zmien pozycję przygotuj sobie coś do picia lub jedzenia, zadbaj o siebie i swój dobrostan, wyjdź na spacer, może to już ten moment?, albo po prostu przez chwile nic..., nie traktuj tych punktów, jak konieczności, to propozycje.*

Ulegam sugestii, poddaję się.

Przez chwilę nic...

Przedstawiona do recenzji praca doktorska zatytułowana *Sztuka bliskości. Wizualne strategie*. składa się z części teoretycznej oraz towarzyszącej jej równolegle, wieloelementowej pracy artystycznej. Część pisemna rozprawy została podzielona przez autorkę na siedem rozdziałów: *Struktura* (zamiast wstępu), *Metoda*, *Wyznaczanie pojęć centralnych*, *Bliskość – konteksty* (w tym cztery podrozdziały), *Relacje bliskości* (w tym cztery podrozdziały), *Przyczynki do praktyki* (artystyczna praca doktorska), *Na zakończenie*.

W swojej dysertacji doktorantka precyzyjnie określa interesujący ją obszar tematyczny, a także konsekwentnie wprowadza ideę tytułowej *bliskości* w każdy element pracy pisemnej oraz części artystycznej, która przedstawiona jest przy użyciu projektów i wizualizacji. Zastosowanie szerokiego kontekstu teoretycznego (dzięki bogatej bibliografii) oraz interesujących odniesień z obszaru osobistej praktyki artystycznej, a także w kontekście przykładów dzieł wybranych twórczyń i twórców, umożliwia jej przeprowadzenie wnikliwej analizy zagadnień zawartych w każdym z rozdziałów. Ważnym elementem są również przypisy, w których autorka umieszcza polemiczne komentarze oraz rozbudowane odniesienia do własnej twórczości, niekiedy cytaty. Stosując również przypisy boczne przenosi uwagę czytelniczki w podstawowe, konkretne definicje cytując treści zawarte w *Słowniku języka polskiego*. Ta dbałość o zachowanie adekwatnej formy i uporządkowanie zasobów, z których korzysta, działa wzmacniająco na wydzźwięk całości, jak również dookreśla, a czasem poszerza obszar interpretacji.

Rezygnując z klasycznego wstępu autorka rozpoczyna swoją dysertacja rozdziałem zatytułowanym *struktura*, w którym omawia wszystkie elementy części pisemnej oraz badane zagadnienie czyli sztuka bliskości i bliskość jako narzędzie w sztuce: *cel mojej pracy można sformułować jako dążenie do zrozumienia i eksploracji możliwości bliskości jako narzędzia w sztuce, w kontekście twórczości indywidualnej oraz w rozmaitych relacjach. Pragnę również przedstawić, jak te przekształcenia wpływają na charakter prac (wizualne strategie)*.

W rozdziale drugim znajdujemy przedstawienie/opis stosowanych przez autorkę metod i technik badawczych jak autoteoria, autoetnografia, bliskość oraz intuicja, analiza i krytyka źródeł.

W kolejnym, trzecim rozdziale następuje wskazanie, a właściwie *wyznaczenie pojęć centralnych*, wśród których pojawia się tytułowa bliskość, ale również uważność (świadome i pełne zaangażowanie), relacje, spotkanie (jako proces/forma budowania chwilowej wspólnoty), przestrzeń, w szczególności poza centrum (miejsce metaforyczne, zarówno mentalne jak i geograficzne, poza schematami, ograniczeniami, oczekiwaniami społecznymi). Przywołane w tym

miejscu pojęcia są kluczowe w procesie pogłębiania kontekstów oraz umiejętnego umocowania zagadnień z obszaru sztuki bliskości wobec wizualnych strategii stosowanych przez autorkę w jej praktyce artystycznej.

Rozdział czwarty, podzielony na cztery podrozdziały poświęcony jest zagadnieniu bliskości, kontekstom w jakich występuje, a także formom jakie przybiera. W tym kontekście pojawia się określenie czułość (również wobec twórczość Olgi Tokarczuk), które autorka stosuje jako dopełnienie terminu bliskość opisując: *Czułość (b l i s k o ś ć tym samym) to głębokie zainteresowanie drugim bytem, jego kruchością, niepowtarzalnością i tym, że jest on podatny na ból, strach i działanie czasu. Czułość (a tym samym i b l i s k o ś ć) pozwala nam dostrzec powiązania między różnymi bytami i uznać, że są one (jesteśmy) ze sobą związane (związani) w całość. W ten sposób, czułość (a tym samym b l i s k o ś ć) staje się sposobem poznawania świata, który daje nam możliwość zobaczenia go w pełni i zrozumienia (dostrzeżenia) jego różnych aspektów. Takie podejście pozwala na „czytanie” (odbieranie) świata jako wspólnoty różnorodnych bytów, połączonych z sobą sojuszami i komitywami, w nieustannej, zaskakującej komunikacji. W ten sposób autorka dociera do sztuki performanse i poświęca temu zagadnieniu znaczący fragment dysertacji, jego historii odwołując się do jego historii oraz flagowych działań artystek_tów tego nurtu (m.in. Mariny Abramovic, Allana Kaprow'a, Mierle Laderman Ukeles) performans).*

Rozdział piąty artystka poświęca analizie relacji w bliskości, w tym z osobami uczestniczącymi w spotkaniu/wspólnocie, a także z bytami nie-ludzkimi jak przestrzeń (poza-centrum, poza-galeryjna) czas i język. Swoje refleksje opracowuje w oparciu o teksty naukowe badaczek_y, a także w odniesieniu do własnego doświadczenia w polu sztuki, nawiązując do przeprowadzonych warsztatów, stworzonych dzieł (m. in. cykl fotografia *Ciało miasta*, wideo *Nieba Ci przychylę*, print screeny *Pocztówki*, instalacja *Mindfulness*, autorskie druki *Czas w cyklu, czas nieustanny*, działanie i cykl fotografii *Polska to*,) odbytych spotkań oraz do dzieł wielu artystek_tów (m.in. w kontekście czasu Hannah Wilke, Roman Opałka, Marina Abramovic, czy w kontekście języka Ewa Zarzycka, Laurie Anderson, Jadwiga Sawicka).

Przechodząc do ostatniego, szóstego rozdziału pisemnej części pracy doktorskiej autorka podsumowuje: *praca „Sztuka bliskości. Wizualne strategie” stanowi próbę zrozumienia bliskości jako narzędzia w sztuce i zdefiniowania możliwości jej użycia w kontekście wybranych relacji z odbiorcą_czynią, przestrzenią i czasem. Chciałam zaznaczyć, że nie dążyłam do ustalenia jednoznacznej definicji, ale raczej zależało mi na wprowadzeniu bliskości i jej wieloaspektowego charakteru oraz wskazania możliwości zastosowania jako narzędzia w praktyce.*

Stwierdzając ostatecznie, że *bliskość, ze wszystkimi jej implikacjami, efemerycznym charakterem i najczęściej niematerialnym efektem, może być jednym z kluczy do twórczej praktyki jak i narzędziem transformacji na wielu płaszczyznach - od indywidualnej po zbiorową* autorka wprowadza nas w część wizualną, którą stanowi symboliczna, wieloelementowa instalacja wypełniająca, a właściwie organizująca na nowo przestrzeń ekspozycji galerii UL.

Pokój wspomnienia, to nowa przestrzeń symboliczna zbudowana jako *pokój w pokoju*, wypełniona dominującym, otaczającym odbiorczyńców obrazem video. Oszczędny w formie zapis cieni osób przechodzących obok nas w specyficznym, choć zapewne spontanicznym ruchu angażuje uwagę i odbiór. Ten choreograficzny zabieg daje nam możliwość uczestniczenia w spotkaniu, które nie ma końca. Obserwujemy, choć mamy wrażenie bycia również obserwowanymi. Próbuje rozpoznać osoby i dźwięki, które krążą w równoległej przestrzeni. Trudno oprzeć się wrażeniu podobieństwa do pracy *Goście* Krzysztofa Wodiczki z roku 2009. Jednak biorąc pod uwagę specyfikę miejsca ekspozycji pojawiają się oczywiste interpretacje oscylujące wokół domu, przestrzeni mieszkalnej oraz osób w niej funkcjonujących, poruszających się w swoim własnym rytmie. Zamglone, nioczywiste cienie, a może duchy wypełniają przestrzeń *pokoju wspomnienia* przenosząc naszą interpretację symbolicznie w przeszłość.

Drugi *pokój wspomnienia* to *przestrzeń pracy*, kilkuelementowa instalacja, w której autorka umieszcza podstawowe i niezbędne przedmioty jak: stół/biurko, lampkę, krzesło oraz autorskie druki. Rozłożone na stole stają się oczywistym elementem tej gabinetowo-pracownianej przestrzeni. Oprócz warstwy graficznej istotną rolę odgrywa w nich tekst ujęty w formie kompozycyjnych notatek, którego źródła należy szukać w formie i estetyce poezji konkretnej. *Zapiski codzienności* to praca powstała w *czasie nadziei, czasie zarazy*, w tym wyjątkowym okresie zatrzymania kiedy *nie pakujesz walizek...nie robisz notatek, bo nigdzie nie jedziesz, nigdzie się nie spóźniasz nawet bo nigdzie się nie spieszysz i zupełnie nie wiesz co tracisz, bo czy coś tracisz? Aż do momentu kiedy zaczynasz życie od nowa, rytualnie, nieprzerwanie krążysz w kółko aż nowe przejdzie w stare, a wizualny rejestrator czasu przesunie Twoją uważność w czas zmienny w czasie zamknięty, gdzie zapiski codzienności są już na granicy widoczności.*

Przestrzeń ekspozycji wypełnia bliskość, którą autorka nawiązuje zarówno na poziomie projektowania wystawy jak również w trakcie procesu wykonawczego. Staje się ona oczywista i odczuwalna. Taką interpretację dyktuje mi zamieszczony projekt wizualny pracy. Lecz najważniejsze zdarzyć się może w szczelinach, w tym co pozornie nieistotne, mniej ważne i nieprzewidywalne. W przestrzeniach pomiędzy strukturami, w niezaplanowanych *relacjach między uczestnikiem_czką, twórcą_czynią a współ-twórczą przestrzenią*, w alternatywnych formach funkcjonowania pracy.

Konkluzja

Po dokładnym zapoznaniu się z materiałami przedłożonymi do recenzji, które obejmują dorobek artystyczny oraz dysertację mgr Anny Włodarskiej-Zamiary pt. „*Sztuka bliskości. Wizualne strategie.*” wyrażam pozytywną opinię i stwierdzam, że całość stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny sztuki plastycznej i konserwacja dzieł sztuki oraz spełnia wymagania ustawodawcy. Przedstawiona praca doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i

artystycznego, a dorobek twórczy i wskazane oraz potwierdzone osiągnięcia doktorantki są świadectwem jej wyjątkowej aktywności, rozległego doświadczenia oraz wysokiego poziomu refleksji teoretycznej.

W związku z powyższym z pełnym przekonaniem wnoszę do Rady Naukowej ds. stopni w dziedzinie sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku o nadanie mgr Annie Włodarskiej-Zamiarze stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Ze względu na wyjątkową formę przygotowanych materiałów oraz ich spójność z podjętym tematem wnoszę o wyróżnienie pracy doktorskiej.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Galina". The signature is written in a cursive, flowing style with a long vertical stroke extending downwards from the end of the word.